

Riigikogu õiguskomisjoni istungi protokoll nr 134

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 08. juuni 2026

Algus 11.16, lõpp 13.00

Juhataja: Madis Timpson (esimees)

Protokollija: Selenä Eenmaa (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Vilja Toomast, Varro Vooglaid

Komisjoni ametnikud: Raini Laide (nõunik-sekretariaadijuhataja), Linnar Liivamägi (nõunik)

Puudusid: Heljo Pikhof ja Anti Poolamets

Kutsutud: Riigikantselei õigusosakonna nõunik Kärt Voor (2. päevakorrapunkt); riigi peaprokurör Astrid Asi, Justiits- ja Digiministeeriumi kriminaalpoliitika osakonna kriminaalkoostöö ja õigusloome talituse nõunik Einar Hillep (3. päevakorrapunkt); Notarite Koja esimees Merle Saar-Johanson ja Tallinna notar Katrin Sepp (4. päevakorrapunkt)

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud korraakitseseaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse (mehitamata sõidukite seire ja tõrje rollijaotus) eelnõu (902 SE) teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine
3. Vabariigi Valitsuse algatatud prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (909 SE) teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine
4. Riigikogu liikmete Madis Timpsoni, Mart Helme, Toomas Uibo, Madis Kallase, Peeter Ernitsa, Lea Danilson-Järgi algatatud notari tasu seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (941 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
5. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu õiguskomisjoni nädala (08.06.2026-14.06.2026) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 08. juuni 2026 kell 11.15

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud korraakitseseaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse (mehitamata sõidukite seire ja tõrje rollijaotus) eelnõu (902 SE) teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine
3. Vabariigi Valitsuse algatatud prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (909 SE) teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine
4. Riigikogu liikmete Madis Timpsoni, Mart Helme, Toomas Uibo, Madis Kallase, Peeter Ernitsa, Lea Danilson-Järgi algatatud notari tasu seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (941 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

5. Info ja muud küsimused

Komisjoni istung teisipäev, 09. juuni 2026 kell 14.00

1. Vabariigi Valitsuse algatatud karistusseadustiku ja ohvriabi seaduse muutmise seaduse (muudatused seoses inimkaubanduse direktiivi uusversiooni ülevõtmisega) eelnõu (880 SE) teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine
2. Vabariigi Valitsuse algatatud võlaõigusseaduse, krediidiasutuste seaduse ning makseasutuste ja e-raha asutuste seaduse muutmise seaduse (finantspettuste ennetamine ja tõkestamine) eelnõu (936 SE) esimese lugemise ettevalmistamine
3. SDE esitatud Riigikogu otsuse „Ettepaneku tegemine Vabariigi Valitsusele laste vastu toime pandud seksuaalkuritegude seadusandliku regulatsiooni muutmiseks” eelnõu (891 OE) esimese lugemise ettevalmistamine
4. Arvamuse andmine Riigikohtule (KarRS § 28 lg 2 koosmõju Euroopa Liidu (EL) õiguse ja põhiseadusega (PS) osas, mille kohaselt tuleb avalikustatud kohtulahendis jätta isiku nimi asendamata, kui ta on tunnistatud süüdi KarS § 404 järgi)
5. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

2. Vabariigi Valitsuse algatatud korrakaitseaduse muutmise ja sellest tulenevalt teiste seaduste muutmise seaduse (mehitamata sõidukite seire ja tõrje rollijaotus) eelnõu (902 SE) teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson sõnas, et eelnõu algataja on esitanud veel mõned täiendavad tehnilised muudatusettepanekud, mida komisjon võiks täna sel istungil üle vaadata.

Esimees andis muudatusettepanekute tutvustamiseks sõna Riigikantselei esindajale ning viis samaaegselt läbi nende hääletused.

Kärt Voor tutvustas täiendavalt esitatud muudatusettepanekuid:

14. Muutes eelnõu järgnevate paragrahvide numeratsiooni täiendada eelnõu uue §-ga 8 järgmises sõnastuses:

„§ 8. Riigipiiri seaduse muutmine

Riigipiiri seaduses tehakse järgmised muudatused:

- 1) paragrahvi 11⁴ lõikes 1 asendatakse arv „45“ tekstiosaga „44, 45, 45¹“;
- 2) paragrahvi 11⁴ lõikes 1¹ asendatakse tekstiosa „§-des 30–33 ja 45–53“ tekstiosaga „§-des 30, 31, 32, 33, 44, 45, 45¹, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52 ja 53“.

Selgitus: Muudatusettepanek on algatatud Riigikantselei 5.06.2026 kirjas toodud ettepaneku põhjal.

Muudatus on seotud Riigikogu riigikaitsekomisjonis menethuses oleva kaitseväge korralduse seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (898 SE) kohta Kaitseministeeriumi esitatud muudatusettepanekutega (eelnõu [898 SE](#) kaardil Kaitseministeeriumi 29.05.2026 arvamuses ettepanekud nr 4 ja nr 5.)

Seoses riigikaitsekomisjoni menetluses oleva eelnõu 898 SE § 8 punktides 2 ja 3 tehtavate riigipiiri seaduse (RiPS) § 11⁴ lõigete 1 ja 1¹ muudatustega, mille jõustumine on ette nähtud üldises korras, tuleb eelnõus 902 SE samuti ette näha RiPS § 11⁴ lõigete 1 ja 1¹ muudatus, et hõlmatud oleks ka mehitamata õhusõiduki lendu sekkumise meede.

Mõlemad RiPS muudatused jõustuvad üldises korras. Selleks, et ei tekiks õiguslikku vaakumit ega ebatäpsust, esitas Riigikantselei 5.06.2026 kirjas täpselt samas sõnastuses muudatusettepaneku 902 SE kohta nagu esitas Kaitseministeerium 898 SE kohta.

Täpsustusega välistatakse segadus kahe erineva eelnõu (902 SE ja 898 SE) jõustumisel RiPS § 11⁴ lõigete 1 ja 1¹ viidetes.

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

15. Asendada eelnõu § 9 (endine § 8) punktis 6 toodud TurvaTS § 26¹ (Mehitamata õhusõiduki lendu sekkumine) lõikes 5 sõnad: „dokumenti säilitatakse kuus kuud“ sõnadega: dokumenti säilitatakse kuus kuud dokumendi koostamisest arvates“

Selgitus: Ettepanek on redaktsiooniline. Täpsustatakse, et dokumenti säilitatakse kuus kuud dokumendi koostamisest arvates.

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

18. Täiendada eelnõu §-ga 10 järgmises sõnastuses:

„§ 10. Seaduse jõustumine

Käesoleva seaduse § 1 punktid 15–17, § 2 punkt 4, § 5 punkt 3, § 6 punkt 6, § 7 punkt 2 ning § 9 punktid 7 ja 11 jõustuvad 2026. aasta 1. oktoobril.“.

Selgitus: Muudatusettepanek on algatatud Riigikantselei 5.06.2026 kirjas toodud ettepaneku põhjal. Muudatuse kohaselt jõustub seadus üldises korras. Muudatused, mis on seotud 1. oktoobril jõustuma kavandatud kriisiolukorra ja riigikaitse seadusega, jõustuvad aga 1. oktoobril 2026. Muudatus puudutab ka ettepanekut nr 14 (RiPS-i muudatuste jõustumis) ning arvestab eelnõu 898 SE jõustumise aega.

Õiguskomisjon

Juhtivkomisjon: ARVESTADA TÄIELIKULT (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

Madis Timpson sõnas lõpetuseks, et sellega on eelnõu muudatusettepanekud läbi vaadatud. Esimees meenutas, et eelnõu menetluslikud otsused tehti juba eelmisel korral.

3. Vabariigi Valitsuse algatatud prokuratuuriseaduse muutmise seaduse eelnõu (909 SE)

teise ja kolmanda lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson märkis alustuseks, et arutelule on kutsutud riigi peaprokurör, kes on hetkel veel teel komisjoni.

Linnar Liivamägi sõnas sissejuhatuseks, et eelnõu muudatusettepanekute esitamise tähtjaks Riigikogust ühtegi muudatusettepanekut ei laekunud. Kaasamiskirjad saadeti kõikidele kohtutele, prokuratuuridele ja advokatuurile, kuid ka nendelt ei tulnud tagasisidet, v.a üks Viru Maakohtu nelja kohtuniku poolt esitatud [arvamus](#).

Ta selgitas, et selles arvamuses ei tehtud ühtegi konkreetset ettepanekut, mida võiks eelnõus muuta, lisada või välja jätta, vaid avaldati üldist kriitikat terve eelnõu suhtes. Seega oleks hea, kui peaprokurör saaks Viru Maakohtu kohtunike seisukohti kommenteerida.

Einar Hillep kommenteeris Justiits- ja Digiministeeriumi (JDM) poolt, et kui eelnõu veel koostati, saadeti see ka siis arvamuse avaldamiseks kõikidele kohtutele, kuid toona ei saanud neilt ühtegi kommentaari. Riigikohus küll teatas, et ei soovi arvamust avaldada, kuid teised kohtud ei reageerinud.

Ta selgitas, et Viru Maakohtu kohtunike arvamuses on sisuliselt võetud ette eelnõu seletuskiri ning avaldatud kriitikat selle erinevatele lausetele. Ta märkis, et pidi ise arvamuse pika katkematu ja konkreetsete punktideta teksti esmalt osadeks jagama, et mõista, mida täpsemalt kritiseeritakse. Näiteks avaldatakse selles kriitikat eriprokuröride ametikohtade kaotamise suhtes. Samas on eelnõu seletuskirjas selles osas selgitatud, et praktikas on see institutsioon tegelikult juba aastaid tagasi kadunud. Kui see 2004.a loodi, siis oli see tõesti oluline, kuid praeguseks on sellest koguni 22 aastat möödunud ning praktikas on need ametikohad juba kadunud. Nende ülesanded on sisuliselt üle võtnud ringkonnaprokurörid, kes on täna spetsialiseerunud konkreetsematele kuriteoliikidele, sh näiteks narkokuriteod, organiseeritud kuritegevus ja ka Kaitsepolitsei uuritavad kuriteod. Ta rõhutas, et eelnõu eesmärk on viia seadus kooskõlla tegeliku praktikaga.

Varro Vooglaid küsis, et isegi kui seda institutsiooni praktikas enam ei kasutata, siis mis kahju oleks sellest, kui selline võimalus jääks seadusesse alles. Ta märkis, et mõnes olukorras võiks olla eriprokuröri institutsiooni uuesti kasutamise võimalus kasulik. Arvestades, et tegemist on võimalusega, mitte kohustusega.

Einar Hillep vastas, et sellele seisukohale on keeruline otseselt vastu vaielda. Ta leidis samas, et seadus peaks olema korrektne ning vastama tegelikule olukorrale. Kui tulevikus peaks tõepoolest tekkima vajadus mõnes olukorras eriprokuröri institutsiooni taastamiseks, siis saaks selle küsimuse juurde uuesti tagasi tulla.

Anti Haugas tõstatas peaprokuröri ametiaja teema. Ta märkis, et ei ole ise päris veendunud, miks peaprokuröri ametiaeg peaks nüüd olema just seitse aastat. Tema hinnangul võiksid tänapäeval riiklikud ametikohad pigem roteeruda ning ametiajad ei peaks olema pikad. Näiteks oleks mõistlikum viieaastane ametiaeg, mis on ka Vabariigi Presidendil. Samuti arvestades, et Riigikogu valitakse neljaks aastaks. Õiguskantsler ja Riigikohtu esimees on praegu ainukesed, kelle ametiajad on pikemad, kuid nende puhul on tegemist ka põhiseaduslike institutsioonidega.

Madis Timpson tervitas istungile saanud riigi peaprokuröri Astrid Asi. Ta küsis esmalt ise eelnõu ajaloolise tausta kohta ning meenutas, et kui ta õigesti mäletab, siis on osasid neid muudatusi kavandatud juba seitse aastat.

Astrid Asi kinnitas seda ja tõi esile, et näiteks seesama peaprokuröri ühe ametiaja küsimus oli aruteludes juba algusest peale ning võimalik, et see teema tõusetus isegi veel varasemal ajal. Samuti on olnud pikemalt arutelu all küsimus, et distsiplinaarkaristusena ei ole võimalik määrata prokuröri madalamale ametikohale ning ka eriprokuröride ametikohtade kaotamine,

mis faktiliselt on juba toimunud, kuigi seaduses on see veel alles. Lisaks on pikemalt olnud teemaks ka prokuröride piirkondlik liikumine, et inimesi oleks võimalik vajadusel lihtsamini eri piirkondadesse tööle suunata.

Madis Timpson küsis, millised teemad on vahepeal juurde lisandunud.

Astrid Asi vastas, et juurde on tulnud eelmise peaprokuröri ajal prokuröride katseaegade teema ning küsimus, et kõik juhid võiksid olla tähtajalistes ametites. Samuti on olulise teemana lisandunud atesteerimine.

Madis Timpson meenutas, et esimesel lugemisel vastati komisjonis juba paljudele küsimustele ning uuris, kas komisjoni liikmetel on veel täpsustavaid küsimusi.

Varro Vooglaid sõnas, et ei näe samuti põhjust, miks peaks muutma peaprokuröri ametiajaks seitse aastat ning toetab seisukohta, et viieaastane ametiaeg võiks olla piisav.

V. Vooglaid märkis lisaks, et Viru Maakohtu kohtunike tagasiside tundub vähemalt esmasel lugemisel asjalik ning kuigi ta ei oska öelda, kas kõik kriitilised punktid on põhjendatud, tuleks tema hinnangul kõikidele seal tõstatatud küsimustele siiski ükshaaval vastata.

Astrid Asi alustas vastamist taas peaprokuröri seitsmeaastase ametiaja küsimusest ning rõhutas, et lõplik otsus selles kuulub Riigikogule.

Ta selgitas, et tema eelkäijad ja ta ise toetab seda eeskätt just selles kontekstis, et peaprokuröri oleks üks ametiaeg. Praegu kehtiva seaduse alusel on peaprokuröri ametiaeg viis aastat, koos võimalusega ta uueks ametiajaks ametisse tagasi nimetada. Ühte ametiaega on eelistatud, et tagada sõltumatus ja vältida ametiaja lõpus võimalikku tagasinimetamise nimel peetavat nn valimiskampaaniat. Näiteks seda, et peaprokurör hakkab tegema teatud otsuseid või käituma teatud viisil lootuses saada ametisse tagasi nimetatud, mis võib omakorda seada kogu organisatsiooni ebamugavasse olukorda. Isegi, kui sellist olukorda päriselt ei teki, ei peaks see ka nii näima. Tema hinnangul oleks selle vältimiseks parem, kui peaprokuröri oleks üks ametiaeg. Seitse aastat on võetud analoogina kohtu esimeeste regulatsioonist, mille osas tehti samuti varasemalt viieaastaselt ametiajalt muudatus just seitsmeaastasele ühele ametiajale, ilma võimaluseta uueks ametiajaks tagasi nimetada.

A. Asi märkis, et juhtimises peetakse viit aastat ühe ametiaja puhul sageli liiga lühikeseks, kuigi selles küsimuses on erinevaid seisukohti. Tema isiklik seisukoht on, et kui jääda ühe ametiaja juurde, siis võiks see olla just seitse aastat. Kui otsustatakse, et ühe ametiaja põhimõtet ei soovita rakendada, siis võiks selles osas säilida praegu kehtiv regulatsioon. Ta lisas, et teiste riikide praktikast vaadates ei ole seitsmeaastane ametiaeg kuigi pikk. Näiteks Soomes ja Rootsis on riigi peaprokurörid ametis üldse tähtajatult ehk jäävad ametisse kuni pensionini. Tema sellist lähenemist õigeaks ei pea ning leiab, et ka tippjuht peaks olema tähtajaline. Seega on otsustuskoht praegu pigem selles, kui pikk see üks ametiaeg peaks olema.

A. Asi jätkas kõikide juhtide ametikohtade tähtajaliseks muutmise küsimusega. Ta viitas Viru Maakohtu kohtunike arvamuses esitatud väitele, et see ei pruugi tagada juhtivate prokuröride kvalifikatsiooni ja professionaalsust, kuid märkis oma varasemale kogemusele tuginedes, et tähtajalisus pigem just tagab seda ning tema selle väitega ei nõustu. Näiteks kohtutes on juba praegu kõik juhid tähtajalised. Ta selgitas, et juhtide vahetumine teatud aja tagant annab organisatsioonile aja jooksul nn uut hingamist juurde ning samuti peavad kõik juhid, kes soovivad ametis jätkata, ise hoidma oma kvalifikatsiooni ja professionaalsust, et saada tagasi nimetatud või uuesti kandideerida ja valituks osutada.

A. Asi märkis seejärel eriprokuröride teenistuskohdade kaotamise osas, et tema hinnangul ei ole see samm tagasi, kuna need ametikohad on sisuliselt juba ammu kadunud.

Madis Timpson meenutas, et eelnevalt tõusetus siin küsimus, kas eriprokuröri võimalus võiks siiski jääda seadusesse alles juhuks, kui seda tulevikus vaja peaks minema.

Astrid Asi vastas, et selleks ei nähta täna vajadust. Need küsimused on täna juba läbi spetsialiseerumise organisatsiooni siseselt lahendatud ning kõige olulisem vajadus on hoopis paindlikkuse tagamine.

Ta rõhutas, et organisatsiooni struktuuri vaatest ei tohiks seadusega ennast niivõrd jäigalt kinni kirjutada, et muutuv olukorras ei ole võimalik organisatsioonis töökorralduslikult jooksvalt vastavaid muudatusi teha. Organisatsioon peaks saama oma struktuuris muutustega kaasas käia nii, et iga välisest tegurist tulenev muutuv olukord ei eeldaks seadusemuudatust.

Varro Vooglaid palus arutelu jälgitavuse huvides selgitada, mille poolest eriprokuröri ja ringkonnaprokuröri rollid praegu põhimõtteliselt erinevad.

Astrid Asi vastas, et tegelikult need rollid praegu ei erinegi. Ta selgitas, et omal ajal, kui eriprokuröride ametikohad olid päriselt täidetud, siis tegelesid nad spetsialiseerunult kindlate valdkondadega, sh näiteks korruptsiooniga või organiseeritud kuritegevusega. Täna on aga organiseeritud kuritegevuse asjade menetlemine jaotatud eeskätt selle järgi, kui tõsise või rahvusvahelise mõõtmega juhtumiga on tegemist. Suuremad ja keerulisemad rahvusvahelise mõõtmega juhtumid on Riigiprokuratuuris, n-ö lihtsamad on ringkonnaprokuratuurides.

A. Asi sõnas, et tema hinnangul ei anna eraldi veel eriprokuröri ametikoha sinna kõrvale loomine lisaväärtust ega tuge. Organiseeritud kuritegevuse valdkonnas spetsialiseerunud prokurör peab juba olema võimeline lahendama väga laia spektriga asju. Arvestades, et organiseeritud kuritegevus võib hõlmata nii majandus- kui ka narkokuritegusid, samuti inimkaubandust ja kelmusi.

Varro Vooglaid palus täpsustada, et kui tekiks vajadus panna mõni valdkonna eriteadmistega inimene tegelema üksnes näiteks telefonipettustega, siis oleks täna võimalik seda ülesannet määrata ringkonnaprokuröridele, ilma et peaks eraldi looma eriprokuröride ametikohti.

Astrid Asi vastas jaatavalt, et tööjaotuskavas oleks võimalik vajadusel vastavaid muudatusi teha.

A. Asi rõhutas veel, et viidatud arvamuse puhul ei ole tegemist Viru Maakohtu arvamusega, vaid nelja kohtuniku seisukohaga. Ta märkis, et on ise rääkinud Viru Maakohtu esimehega, kes ei ole sellele kirjale alla kirjutanud. Arvamuses kajastavad mitmed kriitikapunktid lihtsalt erinevaid põhimõttelisi seisukohti, mida ongi võimalik argumenteerida ühte ja teist pidi.

A. Asi märkis veel tõstatatud kassatsiooni esitamise küsimuse osas, et tema ei ole selle muudatuse vastu, sest ei näe, et see hakkaks kuidagi sõltumatust riivama võrreldes praeguse olukorraga. Ta meenutas, et varasemalt oli süsteem koguni selline, et kõik kassatsiooni menetlused olid Riigiprokuratuuris ehk selles etapis anti asi üle Riigiprokuratuuri teisele prokuröridele, kus otsustati, kas kassatsioon esitada või mitte. Toona ei nähtud isegi selles sõltumatuse riivamist. Praegu pakutud lahendus on tema hinnangul oluliselt leebem, sest kassatsiooni esitamise otsustab juhtivprokurör või riigi peaprokurör sõltuvalt sellest, millises üksuses menetlus on olnud.

Anti Haugas kommenteeris veel ametiaja teema osas, et temale endale ei meenu peaprokuröri ametikoha puhul juhtumeid, kus tagasi nimetamise lootuses oleks peetud sellist kampaaniat. Küll aga meenub talle omavalitsustest ja erasektorist palju hoopis selliseid näiteid olukordadest, kus inimene teades, et tema ametiaeg saab niikuinii läbi ja teda enam tagasi ei valita, hakkab otsuseid tegema ükskõikselt või talle seatud ootusi eirates. Seetõttu, soov olla ametisse nimetava organi suhtes meelepärane ei pruugi alati halb olla, samas kui teadmine, et

ametiaeg lõpeb peagi ja temast edasine ei sõltu, võib samuti tuua kaasa halba.

Astrid Asi möönis, et selline risk on alati olemas, et ametiaja lõpus võib tekkida ükskõiksus, sest tegemist on ka sisetunde küsimusega ning inimesed ongi kõik erinevad. Ta rõhutas, et kohtute ja prokuratuuri puhul on aga eripäraks see, et pärast juhi ametiaja lõppu liiguvad inimesed enamasti siiski samas organisatsioonis tagasi kohtuniku või prokuröri tööle. Sellesse rolli oleks aga väga keeruline ja tema hinnangul ka ebaetiline naasta, kui inimene on juhi ametis teinud küsitavaid või ükskõikseid otsuseid või lasknud asjadel halvas suunas minna. Ta rõhutas taas, et lõplik otsustus ametiaja osas kuulub Riigikogule.

Valdo Randpere kommenteeris, et temal ei ole põhimõtteliselt vahet, kas ametiaeg jääb nii, nagu kehtivas regulatsioonis või muudetakse seitsmeaastaseks, sest argumente on mõlemal poolel. Ta leidis, et kui probleemina nähakse ametiaja lõpus tekkivat ükskõiksust, siis ei pruugi see kaduda ka kehtiva tagasi nimetamise võimalusega viieaastase ametiaja korral, vaid tekib lihtsalt mõned aastad hiljem.

V. Randpere tõstatas seejärel eraldi teemana, et prokuratuur võiks oma tegevuse kohta ka avalikkusele rohkem selgitusi anda. Ta viitas viimastel nädalatel ilmunud meediakajastustele, kus on mh kõlanud väide, et prokuratuur on tänase peaprokuröri juhtimisel muutunud inimlikumaks ning see võib olla kui põhjuseks, miks näiteks Läänemetsa suhtes ei esitatud süüdistust, samal ajal kui Kingo mõisteti samadel asjaoludel süüdi. Ta rõhutas, et prokuratuur võiks ise selliseid juhtumid rohkem lahti kirjutada ja avalikkusele selgitada, kuna see oleks nii ühiskonna õiglustunde kui ka prokuratuuri enda huvides.

Peeter Ernits kommenteeris, et seitsmeaastane ametiaeg on tema hinnangul täiesti sobiv, arvestades ka paralleeli kohtute süsteemiga. Ta märkis, et selle seaduse muutmine on hädavajalik, sõltumata sellest, kas ametiaeg jääb pakutava seitsme aasta juurde või mitte. Samas tuleb ka märkida, et ühiskonnas küsitakse järjest enam, mida selline seaduse muutmine tegelikult lahendab. Ta viitas erinevatele avalikele arvamustele, mille kohaselt tuleks prokuratuuri ja kogu eeluurimise usaldusväärsuse küsimusega tegeleda põhjalikumalt ja laiemalt. Ta uuris, mida peaprokurör sellest usaldusväärsuse taastamise küsimusest arvab.

Astrid Asi vastas, et tema isiklikul hinnangul ei olegi võimalik usaldust saada ega taastada pelgalt seaduse kaudu. Seadus on sellest üks osa, kuid usaldus kujuneb eelkõige siiski prokuratuuri igapäevase töö ja võimekuse kaudu. Ta märkis, et seadus saab sellele kaasa aidata näiteks just juhtide ametiaegade tähtsajalisuse, pikemate katseaegade jm mehhanismide kaudu, mis aitavad tagada seda, et organisatsioonis töötavad motiveeritud, pädevad ja hästi koolitatud inimesed.

Einar Hillep lisas, et nagu arutelus juba varasemalt osutati, aitaks usaldust kasvatada ka see, kui prokuratuur selgitaks võimalusel ka avalikkusele rohkem lahti, kuidas asjad tegelikult toimivad.

Varro Vooglaid märkis peaprokuröri ametiaja osas, et alternatiivid ei pea tegelikult piirduma üksnes kehtiva viis pluss viis või pakutud seitsme aastaga, vaid kaaluda võiks ka näiteks viis pluss kaks varianti ehk viieaastast ametiaega võimalusega seda kuni kahe aasta võrra pikendada.

V. Vooglaid tõstatas seejärel küsimuse kassatsiooni esitamise regulatsiooni kohta. Nimelt on eelnõu seletuskirjas praegu öeldud, et prokurör arutab kassatsiooni esitamise küsimust riigi peaprokuröri või juhtivprokuröriga. Ta viitas Viru Maakohtu kohtunike arvamuses tõstatatud küsimusele, mida selline „arutamine“ tegelikult tähendada võiks. Samuti küsimusele, „kuidas saab asja arutada peaprokuröriga või juhtivprokuröriga, kes varem pole selle konkreetse kriminaalasjaga kokku puutunud ja ei tea sellest midagi? Kas eelnõu autor eeldab, et nad istuvad koos ja uurivad kõik toimiku materjalid läbi? Kas see on realistlik kui peaprokurör või

juhtivprokurör hakkavad seda tegema igas ebaselges kriminaalasjas?”

V. Vooglaid palus täpsemalt selgitada, mida see arutamine sisuliselt ikkagi tähendab ning milliseid kohustusi see peaprokurörile või juhtivprokurörile paneb. Samuti, kas tänane peaprokurör oleks ka ise valmis selliseks põhjalikuks toimiku materjalide läbivaatamiseks ning kas see arutamine peaks lõppema formaalse otsusega, millega antakse põhjendatud nõusolek kassatsiooni esitamiseks või kujutaks see arutelu pigem informaalset protseduuri, mille sisu ei fikseerita.

V. Vooglaid rõhutas lisaks, et tema hinnangul tuleks seda küsimust üldse vaadata veel laiemalt ning mitte piirduda ainult kassatsiooniga, vaid käsitleda ka apellatsiooni esitamise korda. Ta mõõnis, et see tooks suuremat administratiivset koormust, kuid tema hinnangul ei ole kriminaalmenetluse puhul selline lähenemine vastuvõetav, kus apellatsiooni ja kassatsiooni kasutatakse sisuliselt kehtiva õiguse tähenduse välja selgitamiseks. Ta rõhutas, et seadus ise peaks olema juba piisavalt selgelt kirjutatud ega tohiks kujundada olukorda, kus õiguse tähendust kujundatakse läbi inimeste solgutamise kriminaalmenetlustes.

Astrid Asi vastas esmalt, et peab viis pluss kaks ametiaja varianti iseenesest väga heaks mõtteks. Ta lisas oma isikliku kogemuse põhjal, et kümme aastat ühes tippjuhi rollis olla on liiga pikk aeg ning seitse aastat tundub üldiselt optimaalne, mistõttu ei oleks tal ka sellise alternatiivi vastu midagi.

A. Asi sõnas, et tõstatatud küsimus kassatsiooni esitamise kohta on väga hea arutelukoht, sest selline muudatus tooks tõepoolest nii peaprokurörile kui ka juhtivprokurörile täiendava koormuse ja vastutuse. Tema arusaama järgi tuleb seadusesse pakutud lahendust mõista nii, et see peab olema vormistatud kirjalikult volitusena, kuna see peab jõudma ka kohtusse ning kohus peab nägema, et kassatsiooni esitamiseks on vastav õiguslik alus olemas. Seetõttu peab juhi poolt antud volitus olema siiski kirjalikult fikseeritud.

Ta selgitas, et selle küsimuse arutamise täpne sisu sõltub siiski konkreetsetest juhtumitest, mis võivad olla väga erinevad. Mõnes olukorras võib tõepoolest osutuda vajalikuks, et juht tutvub toimikuga väga põhjalikult, võib-olla juba ka menetluse varases faasis. Samas tuleb rõhutada, et kassatsioon puudutab eeskätt õigusküsimusi, mitte enam tõendite hindamist. Seetõttu ei ole igal juhul vaja kogu toimikut algusest lõpuni läbi töötada, vaid eeskätt tuleb mõista seda, millised õigusküsimused soovitakse Riigikohtusse viia. Seega tuleb pidada arutelu just sellest vaatenurgast ning koos juhiga hinnata, kas õiguslik vaidlus on selline, mis tuleks Riigikohtu ette viia või mitte.

Madis Timpson sõnas, et tal on lõpetuseks üks küsimus, mida ta on lubanud tõstatada. Ta selgitas, et küsimus tuli Riigikogu liikme Helle-Moonika Helme poolt pärast seda, kui ta oli juhtivkomisjoni ettekandjana täiskogule tutvustanud eelnõu arutelu komisjonis.

Nimelt viitas Helle-Moonika Helme eelnõu muudatuse seletusele, mille kohaselt antakse mittevastavuse korral prokuröride konkursikomisjonile pädevus kontrollida prokuröri vastavust teenistuskohale ning märkis, et avalikkuses teatakse vähemalt kahest prokurörist, kes on menetluse käigus tõendite võltsimise tõttu vahele jäänud ja ka süüdi mõistetud, kuid töötavad prokuratuuris siiski edasi. Lisaks meenutas Helle-Moonika Helme, et kohtumisel peaprokuröriga oli ta väitnud, et peaprokuröril puuduvad tööriistad nende prokuröride ametist vabastamiseks. Seejärel küsis Helle-Moonika Helme, kas käesolev eelnõu võiks olla see vajalik tööriist, mis aitaks sellistest manipuleeritavatest prokuröridest lahti saada.

M. Timpson küsis, kas see väide vastab tõele ning kas käesolev eelnõu võiks seda lahendada.

Astrid Asi täpsustas, et tema varasem väide tööriistade puudumise osas puudutas üldisemalt tänast abstraktset olukorda, mitte kahte konkreetset isikut. Ta selgitas, et täna puudub alus vabastada prokurör ametist ilma distsiplinaarmenetluseta või veel äärmuslikumal juhul kriminaalmenetluseta. Ta märkis, et selliste olukordade puhul, kus inimene ei ole mingil põhjusel ennast võib-olla piisavalt hästi uute seadustega kurssi viinud või ei ole valmis kaasa

tulema tööks vajaliku tehnoloogilise arenguga, ei pruugi distsiplinaarmenetlusega sekkumine olla sobiv meede. Just sellisteks juhtumiteks oleks atesteerimine sobiv lahendus, kuna see võimaldaks suunata ta konkursikomisjoni ning anda ka võimalus end parandada. Kui paranemist ei järgne, siis oleks komisjoni ettepanekul võimalik ta ametist vabastada. A. Asi rõhutas, et just selline täiendav tööriist on praegu vaheastmena puudu.

Madis Timpson tänas kutsutuid arutelu eest ning tegi ettepanekud eelnõu menetluslike otsuste osas.

Esimees sõnas, et lisaks tuleks lahendada peaprokuröri ametiaja küsimus. Ta tõi esile, et eelnõu järgi on ametiaja pikkuseks pakutud seitse aastat, kuid arutelus on kõlanud ka seisukoht, et võiks jääda praegu kehtiva lahenduse juurde ehk viis aastat koos võimalusega ametiaega veel viieks aastaks pikendada.

Vilja Toomast sõnas, et tema toetab eelnõus sätestatud lahendust, mille kohaselt oleks ametiaeg seitse aastat ja üks kord. Ta lisas, et viis pluss kaks aastat variant tundub talle mõnevõrra kummaline, sest kui juba nii otsustada, siis võiks see olla algusest peale seitse aastat.

Andre Hanimägi sõnas, et mõlemal poolel on häid argumente, kuid tema vaatab seda küsimust eelkõige sellest aspektist, et peaprokuröri töö ning selle valdkonna reformid nii kohtutes kui ka prokuratuuris võtavad väga palju aega. Seetõttu ei peaks ametiaeg kindlasti olema lühem kui seitse aastat ning kuna kavandatud muudatuse loogika lähtub sellest, et on ainult ühekordne ametiaeg, siis toetab ta samuti pakutud seitsme aastast ametiaega. See aitab mh tagada seda, et ametisse nimetatud peaprokurör saab enda ülesanded lõpule viia, mida ka Riigikogu peab ootuspäraseks.

Peeter Ernits sõnas, et ka tema pooldab seitsmeaastast ametiaega.

Valdo Randpere kordas, et temal ei ole põhimõtteliselt vahet, kui pika ametiaja kasuks otsustatakse.

Anti Haugas sõnas, et tema esimene eelistus oleks kehtiv viis pluss viis, teine eelistus viis pluss kaks ning alles seejärel seitse aastat. Ta märkis, et seitse aastat tundub praegusel ajal siiski liiga pikk ametiaeg.

Lea Danilson-Järg sõnas, et tema ettepanek on viieaastane ametiaeg.

Varro Vooglaid sõnas, et tema eelistaks kas lihtsalt viieaastast ametiaega või viis pluss kaks varianti. Ta märkis, et toetab samuti lihtsalt viieaastast ametiaega ilma pikendamise võimaluseta seetõttu, et tegemist on ikkagi ametikohaga, mille kandjal on väga suur jõud ning oleks oluline, et roteerumine toimuks piisavalt tihedalt. Ta rõhutas, et ei toeta seitsmeaastast ametiaega ega ka kehtivat viis pluss viis varianti.

Madis Timpson sõnas, et tema enda seisukoht on enam-vähem sarnane Valdo Randpere omaga. Samas võib ka nõustuda, et Anti Haugase tähelepanek on asjakohane, et Riigikogu valitakse praegu neljaks ja president viieks aastaks ning hea töö korral on võimalik tagasi valituks osutada.

Andre Hanimägi tõstatas küsimuse, kas juhul kui ametiaeg jääb eelnõu kohaselt seitsmeaastaseks, siis kas see kohaldub ka praegu ametis olevale peaprokurörile.

Varro Vooglaid kommenteeris, et tema ei olnud seda aspekti varem märganud ning tegemist on tegelikult väga olulise küsimusega, mille osas enne hääletust selgust saada. Ta märkis, et sellisel juhul käib praegu sisuliselt jutt ka hetkel ametis oleva peaprokuröri ametiaja

pikendamisest.

Linnar Liivamägi selgitas, et eelnõu muudatus toob positiivse muudatuse praegu ametis olevale peaprokurörile. Ta rõhutas, et negatiivset tagasiulatuvat jõudu õigusaktiil olla ei saa. See tähendab seda, et kui ametis oleku ajal muutub seadus talle kui ameti kandjale soodsamaks, siis laieneb seadus ka temale.

Lea Danilson-Järg kommenteeris, et samas sätestab eelnõu ka seda, et praegu ametis olevat peaprokuröri ei saa enam teiseks ametiajaks nimetada.

Valdo Randpere kommenteeris, et see on tõlgendamise küsimus, kas seitsmeaastasele ametiajale üleminekut ja tagasi nimetamise võimaluse kaotamist käsitleda praegu ametis oleva peaprokuröri suhtes olukorra parendamise või halvendamisenä. Kui seda käsitleda halvendamisenä, siis ei saaks sellist muudatust tagasiulatuvalt kohaldada. Näiteks võib üks inimene leida, et seitsmeaastane ametiaeg on soodsam, sest annab võimaluse kauem ametis jätkata, teine aga võib väita, et kehtiv seadus ehk viis pluss viis oli soodsam ja tema olukorda halvendati muudatusega, kuna eelnevalt oli tal võimalus saada tagasi nimetatud veel viieks aastaks.

Varro Vooglaid nõustus, et seda võib tõlgendada erinevalt ning praegu ei ole üheselt selge, kas see muudatus on hetkel ametis oleva peaprokuröri jaoks soodustav või mitte. Näiteks võib väita ka seda, et võimalus olla ametis kuni kümme aastat asendatakse võimalusega olla ametis vaid seitse aastat ehk kolm aastat sisuliselt võetakse ära. Tema hinnangul on aga praegu oluline, et seadusandja ise mõistaks täpselt, millise seadusemuudatuse ta vastu võtab.

V. Vooglaid tõi esile, et hetkel ametis olev peaprokurör nimetati ametisse alates 2. aprillist 2025.a ning kui muudatusega seitsmeaastane ametiaeg ka talle kohaldub, lõppeks ametiaeg 2032.a aprilliks. See tähendaks ühtlasi seda, et järgmine Riigikogu koosseis, kes alustab 2027.a ja lõpetab 2031.a, ei saaks kogu oma ametiaja jooksul uut peaprokuröri nimetada. Ta märkis, et sellisel juhul jätab muudatus paratamatult halva mulje, nagu oleks soov praeguse koalitsioonivalitsuse ametisse seatud peaprokuröri ametis hoida ka kogu järgmise Riigikogu ja valitsuse ametiaja jooksul.

Linnar Liivamägi tõi esile konkreetse kõnealuse sätte ehk eelnõu § 1 punkti 53, mille lõige 1 sätestabki, et 2026.a 1. septembril (ehk eelnõu seadusena jõustumise päeval) ametis olev riigi peaprokurör, kes on ametisse nimetatud viieaastase määratud tähtajaga, loetakse ametisse nimetatuks seitsmeks aastaks ametisse nimetamise päevast arvates. Ta märkis, et sama lõike teine lause sätestab, et teda ei tohi nimetada riigi peaprokuröri ametikohale teiseks ametiajaks.

Varro Vooglaid kommenteeris, et seda tema ei toeta. Ta rõhutas, et küsimus ei ole tema hinnangus konkreetsele inimesele, vaid põhimõttes, kuna tema hinnangul ei ole sobilik, et vahetult enne Riigikogu valimisi võetakse järgmiselt Riigikogu koosseisult ja valitsuselt võimalus uut peaprokuröri nimetada.

Valdo Randpere kommenteeris eelkõneleja osutust, et see on justkui püüd murda lahtisest uksest sisse, sest ka viieaastane ametiaeg oleks pikem kui ühe Riigikogu koosseisu ametiaeg ehk neli aastat. Ta möönis, et praegusel juhul kulgeks see aeg tõesti juhuslikult nii, kuid tulevikuks ei garanteeriks see midagi, kuna viis aastat on igal juhul pikem kui neli.

Varro Vooglaid nõustus, kuid rõhutas siiski, et praegusel juhul näeb sellise muudatuse tegemine siiski väga halb välja.

Ta märkis, et kõnealuse sätte võiks eelnõust ka rahulikult välja jätta ning mitte kohaldada ametiaja kestvuse muudatust praegu ametis olevale peaprokurörile. Praegu ametis oleva peaprokuröri ametiaeg võiks olla see, mis kehtis hetkel kui ta ametisse nimetati ning edaspidi võiks uus kord kehtida nii, nagu eelnõus kirjas.

Lea Danilson-Järg kommenteeris, et probleem laheneks ka siis, kui ametiaeg oleks viis aastat, kuid ilma pikendamise võimaluseta. Tema hinnangul ei saaks praegusel peaprokuröri sellise lahenduse vastu olla sisulist vastuväidet, sest keegi ei saa niikuinii seda garanteerida, et teda tagasi nimetatakse.

Andre Hanimägi kommenteeris, et tema ei pea heaks tooniks seda, kui praegu ametis oleva peaprokuröri olukorda hakatakse sisuliselt halvendada. Näiteks juhul, kui kehtestada viieaastane ametiaeg ja seejuures võtta ära praegu kehtiv tagasi nimetamise võimalus. Ta märkis, et kuigi kellelegi ei ole ametiaja pikendamist garanteeritud, siis on see võimalus seni olnud siiski seaduses sätestatud.

Madis Timpson sõnas kokkuvõtteks, et arutelu all on olnud neli erinevat varianti, mille osas võiks nüüd läbi viia hääletuse.

Esimees pani esmalt hääletusele eelnõus sätestatud variandi, mille kohaselt oleks riigi peaprokuröri ametiaeg ühekordne ja seitse aastat (poolt 7: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; vastu 2: Lea Danilson-Järg, Varro Vooglaid; erapooletuid 0; ei osalenud 1: Anti Haugas). Ettepanek leidis toetust.

Teisena pandi hääletusele variant, mille kohaselt jääks kehtima praegune ametiaeg ehk viis aastat koos võimalusega ametiaega veel viieks aastaks pikendada (poolt 1: Anti Haugas; vastu 8: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid; erapooletuid 0; ei osalenud 1: Lea Danilson-Järg). Ettepanek ei leidnud toetust.

Kolmandana pandi hääletusele variant, mille kohaselt oleks ametiaeg viis aastat koos võimalusega ametiaega kaheks aastaks pikendada (poolt 1: Varro Vooglaid; vastu 7: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; erapooletuid 0; ei osalenud 2: Lea Danilson-Järg, Anti Haugas). Ettepanek ei leidnud toetust.

Neljandana pandi hääletusele variant, mille kohaselt oleks ametiaeg viis aastat ilma võimaluseta ametiaega pikendada (poolt 2: Lea Danilson-Järg, Varro Vooglaid; vastu 8: Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; erapooletuid 0). Ettepanek ei leidnud toetust.

Madis Timpson sõnas lõpetuseks, et otsustatud on jääda seitsmeaastase riigi peaprokuröri ametiaja juurde ehk nii, nagu eelnõus kirjas.

Otsustati:

3.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 15.06.2026 (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

3.2. Teha ettepanek teine lugemine lõpetada (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

3.3. Kui teine lugemine lõpetatakse, teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda ja viia läbi lõpphääletus 17.06.2026 (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

Peeter Ernitsa, Lea Danilson-Järgi algatatud notari tasu seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (941 SE) esimese lugemise ettevalmistamine

Madis Timpson sõnas sissejuhatuseks, et Riigikogu liikmed igast erakonnast on esitanud notari tasu seaduse muutmise eelnõu, kuna notarid on korduvalt juhtinud tähelepanu oma keerulisele olukorrale, eriti just maapiirkondades.

Ta märkis, et istungile on kutsutud Notarite Koja esindajad ning uuris nende seisukohta, kas eelnõuga ollakse õigel teel ning kui suur nende probleem tegelikult on.

Merle Saar-Johanson sõnas, et notarite murekohta on Riigikogus korduvalt esile toodud ning seetõttu soovib ta praegu hoopis avaldada tänu, et notarite muret on kuulda võetud ning on mõistetud notarite tähtsust õigusriigi toimimises. Ta rõhutas, et õigusriik peab olema kättesaadav kõikidele, sõltumata inimese majanduslikust seisust või elukohast.

Ta avaldas tänu ka selle eest, et nii valimistele lähedal on julgetud selle keerulise teemaga tegeleda ning märkis, et ka eelnõu menetlemisel tuleb kindlasti keerulisi küsimusi esile, kuid ollakse tänulikud võimaluse eest teemat Riigikogus ja komisjonis üldse arutada ja menetleda.

Valdo Randpere meenutas arutelu kodulaenu refinantseerimise eelnõu 864 SE üle, millele olid notarite esindajad väga kriitiliselt vastu. Ta küsis, kas uus notari tasude eelnõu muudab kuidagi nende varasemat seisukohta viidatud teise eelnõu suhtes.

Ta küsis lisaks, kas toimingute hindade muudatus peab tingimata toimuma just seaduse tasandil või saaksid notarid konkurentsiolekorras ise oma hindu kujundada, kui neile selleks vabad käed antaks.

Merle Saar-Johanson vastas, et esimesele küsimusele vastati sisuliselt juba eelmisel korral. Ta rõhutas, et notarite seisukohta sellel teemal notari tasude tõus ei muuda.

M. Saar-Johanson selgitas, et notari tasud on seadusega paika pandud ning notarid ei saa neid omal äranägemisel ei tõsta ega langetada. Ta märkis, et selline kord on kehtestatud just selleks, et teenus oleks inimestele kättesaadav ning ka pärast eelnõu kohast muudatust on need sotsiaalselt tundlikud tasud seaduses jätkuvalt suhteliselt madalad. Kui neid tasusid saaksid notarid kujundada vabas konkurentsisis oma suva järgi, siis Hollandi näitel kallinesid teenuse hinnad sellise lähenemise tulemusel oluliselt.

Maria Jufereva-Skuratovski sõnas, et ka tema tahtis uurida, kuidas notarite seisukoht käesoleva eelnõu kontekstis muutub seoses kodulaenu refinantseerimise eelnõuga 864 SE. Ta meenutas, et varasemalt toodi 864 SE eelnõu arutelu raames esile, et just kodulaenu refinantseerimise tehingud on eri piirkondades notaritele peamiseks sissetulekuallikaks. Ta küsis, kas nüüd jääb notarite vaatest selles osas põhiküsimuseks see, et refinantseerimise lepingusse ei jääks laenuvõtjale kahjustavaid tingimusi.

Merle Saar-Johanson selgitas, et notarite seisukoha muutumise küsimuses on oluline märkida, et viidatud kodulaenu refinantseerimise eelnõu 864 SE seletuskirjas väideti, nagu oleks selle muudatuse mõju notariaadile ja notarite sissetulekutele väike. Notarite hinnangul ei ole see mõju väike, eriti väljaspool Tallinna ja Tartut. Ta rõhutas, et viidatud 864 SE eelnõu peamine probleem ei seisnenud aga notarite tasudes, vaid selles, et inimesed võivad sattuda enda jaoks kahjulike tehingute ja tagatiskokkulepete juurde, mõistmata nende tegelikku mõju. Ta kinnitas, et just see oli notarite peamine murekoht 864 SE eelnõu osas.

Lea Danilson-Järg sõnas, et käesolev eelnõu on tingitud eelkõige vajadusest tagada notariteenuse kättesaadavus üle Eesti, mitte üksnes Tallinnas ja Tartus. Ta selgitas, et eri piirkondades tehtavad tehingud ning nende väärtus erinevad ning see toob kaasa ka notarite väga erinevad sissetulekud piirkonniti.

L. Danilson-Järg küsis, kas lisaks teatud miinimumtasude tõstmisele on arutatud ka seesugust

mehhanismi, mis tagaks hoopis notariaadi sees suurema solidaarsuse või ümberjagamise, et teenuste kättesaadavust üle riigi paremini tasakaalustada.

Merle Saar-Johanson vastas, et notarite töö sisu on Tallinna, Tartu ja teiste piirkondade notaritel üldjoontes siiski sama ehk tehakse ikkagi kinnisvara- ja pärimistehinguid jne. Erinevus seisnebki aga nende tehingute väärtuses, sest väljaspool suuremaid keskusi on kinnisvara hinnad hoopis teistsugused ning seetõttu teenivad ka notarid nendelt tehingutelt vähem. Ta rõhutas, et notarite kvalifikatsioon peab siiski olema kõikjal sama.

M. Saar-Johanson tõi esile, et eelnõus on ette nähtud võimalus maksta toetust notaritele piirkonnas, kus notariameti pidamine on hädavajalik, kuid sissetulek ei ole piisav. Notarite Koda saab sellise toetuse maksmise üle otsustada, et notaril oleks põhjust seal piirkonnas ametis jätkata ning teenida vähemalt kohtuniku palgaga võrreldavat tasu.

Varro Vooglaid kommenteeris, et talle tundub protseduuriliselt ebatavaline, et eelnõu esimese lugemise ettevalmistamise raames ei ole seekord komisjonis tehtud eelnõu sisulist tutvustust. Ta märkis, et tavaliselt tutvustab eelnõu algataja ka algatuse sisu, kuid praegusel juhul on asutud kohe seotud osapoolte esindajatele küsimuste esitamise juurde.

Madis Timpson sõnas, et võib teha eelnõu tutvustuse ise, kui üks algatajatest. Ta selgitas, et notari tasud on ajale jalgu jäänud ning elu on näidanud, et maapiirkondadest notarid kaovad, kes siis pensionile minnes, kes suuremasse keskusesse kolides. Ta rõhutas, et vaadates seda küsimust ka regionaalpoliitilisest vaatest on notar kõrgharidusega õigusteenuse osutaja ning kui see teenus väiksemates asulates kaob, halveneb inimeste juurdepääs õigusele. Seetõttu on eelnõu eesmärk notari tasude ülespoole korrigeerimine. Ta meenutas, et justiitsministrina oli selle kooskõlastamine tema viimane allkiri ning sellele eelnes kohtumine Notarite Kojaga, kus teemat arutati. Ta lisas, et notarite esialgsed soovid olid kõrgemad, kuid ta tõi neid madalamale ning nüüdseks on vahepeal ka inflatsioon oma mõju avaldanud. See ilmestab ka nüüd eelnõu muudatuse loogikat ja eesmärki. Ta rõhutas, et tema peamine mure on just väiksemate kohtade notarite pärast.

M. Timpson pöördus seejärel ise notarite esindajate poole ja palus täpsustada, kas notarid maksavad ise Notarite Kojale ka teatavat tasu ning kas rohkem teenivad notarid maksavad rohkem ja vähem teenivad notarid seda tasu ei maksa. Samuti, kas vastab tõele, et sellest tasust kaetakse mh vajalikud infotehnoloogilised arendused ja koolitused.

Merle Saar-Johanson selgitas, et iga notar maksab Notarite Kojale maksu 5% iga kuu käibest, mitte tulust ning notarid, kelle igakuine käive jääb alla 5000 euro, seda maksu ei maksa. Ta märkis, et Notarite Kojas suurim kulu on e-notari infosüsteemi arendamine ja ülalpidamine. Selles süsteemis töötavad kõik notarid ning see on liidestatud kõikide riiklike registritega, kuna selle kaudu tehakse päringuid ja edastatakse lepinguid. E-notari süsteemi töös hoidmine võtab praegu umbes poole Notarite Kojas eelarvest ning selle edasiarendamine võtaks veelgi rohkem. Lisaks korraldatakse sellest tõesti ka koolitusi ning Notarite Kojas on töö ka rahapesu tõkestamise valdkonna spetsialist, kellelt notarid saavad nõu.

M. Saar-Johanson tõi eraldi esile, et inimestel on võimalik taotleda notaritasust vabastamist, kui neil on majanduslikult raske ning ei suuda seetõttu pärimise või testamendiga seotud tehingute tasusid maksta. Sellisel juhul tasub Notarite Koda notari tasu ise oma vahenditest. Samuti on kulukas ka notariaadi arhiivi ülalpidamine, kuhu kõik notariaalsed dokumendid kogutakse enne Riigiarhiivi üleandmist ning Notarite Koda peab ise üleval ka erinevaid riiklike registreid, sh pärimis-, abieluvara- ja apostilliregistrat ning käesoleva eelnõuga lisandub ka volikirjade register.

Valdo Randpere viitas hiljuti Maalehes ilmunud artiklile, kus kirjeldati notarite kadumist erinevatest maakondadest, notarite kõrget vanust ja seda, et mõnes maakonnas notar praegu

üldse puudub.

Ta märkis, et ei mõista väga hästi seda, miks inimene võib minna Tallinnas tehtud tehingut tõestama hoopis näiteks Saaremaale, kuid Saaremaa notar ise ei või minna Tallinnasse seda teenust pakkuma. Ta küsis, kas hoopis sellist süsteemi ei peaks muutma.

Merle Saar-Johanson vastas, et notarite tööpiirkonnad on praegu ametisse saamisel kindlaks määratud maakondade kaupa. Ta rõhutas, et kui notaritele anda vabadus tegutseda kõikjal, siis ei jääks väiksematesse kohtadesse nagu näiteks Saaremaale, Hiiumaale või Võrru tõenäoliselt ühtegi notarit, sest kõik liiguksidki Tallinnasse, Tartusse või teistesse suurematesse keskustesse ning väiksemate piirkondade inimesed peaksidki siis ise kaugemale sõitma. Seetõttu on notari tööpiirkond kindlaks määratud, et piirkondlik teenus säiliks.

Varro Vooglaid sõnas, et kirjeldatud eelnõu eesmärk on arusaadav ning sellele on raske vastu vaielda, sest notariteenuse kättesaadavus peaks säilima üle Eesti.

V. Vooglaid märkis siiski uuesti, et menetluskord tundub olevat paigast ära, sest esimese lugemise ettevalmistamisel tuleks siiski kõigepealt pidada komisjonis arutelu eelnõu algatajatega, mitte juba sisuliselt kaasatavate osapooltega. Ta märkis, et eelnõul on sisu palju rohkem, kui lihtsalt üldise eesmärgi deklareerimine, mis on juba kõikidele arusaadav. Ta lisas, et talle ei ole ka selge, kes selle eelnõu tegelikult on koostanud, sest põhjalik 69-leheküljeline eelnõu seletuskiri ei näi olevat mõne Riigikogu liikme kiirkorras koostatud tekst. Hea normitehnika kohaselt võiks seletuskirjas olla selgelt märgitud, kes selle eelnõu koostas.

Merle Saar-Johanson kommenteeris, et selline eelnõu töötati tegelikult välja juba 2024.a Justiitsministeeriumis ning esitati siis valitusesse kooskõlastusele, kuid asi jäi sinna pidama ega jõudnud valitsuse istungile.

Madis Timpson täpsustas, et tegemist ei ole päris täpselt sama eelnõuga. Ta märkis, et viidatud valitsuse eelnõu on tänaseks siiski mõnevõrra muudetud ja seletuskirja täiendatud.

Varro Vooglaid sõnas, et tema jaoks on põhiprobleem see, et kuigi saab toetada üldist eesmärki, et maapiirkondade notarid ei tohiks kaduda ja peaksid jätkuvalt hakkama saama, siis ei saa toetada seda, kui sama hooga kasvatatakse veel suurem kasum ka nendele Tallinnas ja Tartus tegutsevatele notaritele, kes saavad täna niigi hästi suuremate sissetulekutega hakkama. Ta küsis, kas eelnõu koostamisel on seda arvestatud.

Ta rõhutas, et notariteenus on sisuliselt kvaasi-avalik teenus, ilma milleta ei saa inimesed teatavaid tehinguid teha ning seetõttu tuleb lisaks notarite huvidele seista ka tavaliste inimeste ja ettevõtjate huvide eest, kes ei tohiks sattuda olukorda, kus nad peavad maksma põhjendamatult palju rohkem olukorras, kus osa need notarid saavad niikuinii hästi hakkama.

V. Vooglaid märkis, et tegelikult oleks hea näha eelnõu seletuskirjas tabelit, mis näitaks konkreetsemalt, kui keeruline on piirkonniti notarite olukord. Näiteks on olemas konkreetsed notarid konkreetsete käivate ja tuludega ning oleks huvitav võrrelda Tallinna ja näiteks Hiiumaa notarite tulusid.

Merle Saar-Johanson vastas, et selline tabel on seletuskirjas leheküljel 60 olemas. Tabelis on toodud notari tasude tõstmise prognoositav kogumõju tervele notariaadi käibe ja mõju protsentuaalne jagunemine maakondade kaupa.

Ta märkis, et Tallinnas on 34 notarit ning neist 14 teenivad tegelikult samasugust sissetulekut kui väljaspool Tallinna töötavad notarid. Ta möönis, et Tallinnas on ka tipud, kes teenivadki palju ning just see teebki ka eelnõu vajaduse selgitamise keeruliseks, kuna võibki kohati jääda mulje, et rikkad saavad veel rikkamaks, sest notarid teevad samasuguseid tehinguid. Samas on paljud praegused tippnotarid olnud ametis ligi 30 aastat, lähenevad pensionieale ning nooremate notarite peale tulekul jaguneb teenus tõenäoliselt ühtlasemalt.

Varro Vooglaid kommenteeris, et temale nähtub seletuskirja lk 60 tabelist, et muudatuste kogumõju tähendab Hiiumaa notaritele aastase sissetuleku kasvu 46 167 euro võrra, samas kui Harjumaal kasvaks see kokku enam kui 6 474 135 euro võrra.

Merle Saar-Johanson vastas, et Harjumaal on ka kõige rohkem notareid ehk 34 notarit 86-st koguarvust.

Varro Vooglaid märkis, et see on mõistetav, kuid eelnõu peamine mõju avaldub rahaliselt ikkagi ainult Harju- ja Tartumaal, mitte väiksemates kohtades nagu Hiiumaal, Saaremaal, Valgamaal või Põlvamaal. Tema hinnangul liigub deklareeritud eelnõu eesmärk seetõttu tagaplaanile.

Peeter Ernits kommenteeris, et tema on sel teemal rääkinud paljude notaritega, sh ka tippudega ning tema hinnangul on põhiprobleem siiski maakondade notarite olukorras. Ta palus seda olukorda lähemalt selgitada istungile kutsutud Katrin Sepal, kes töötas varasemalt Saaremaal, kuid on nüüd Tallinna notar.

Katrin Sepp vastas, et on olnud Tallinnas nädal aega ametis ning võib ilma täpseid numbreid avaldamata öelda, et käive on olnud esimesel nädalal kaks korda suurem kui ühe nädala jooksul Saaremaal. Samas tuleb märkida, et Tallinnas on bürookulud kolm korda kõrgemad kui Saaremaal. Ta rõhutas, et numbreid vaadates tuleb seega arvesse võtta ka seda, et tegemist on käibega ehk see ei võrdu kasumiga ning Tallinna notarite käibed ongi palju kõrgemad kui väiksemates kohtades.

Merle Saar-Johanson lisas, et ka büroo töötajate palgad on Tallinnas hoopis teistsugused, sest juristi palkamine on Tallinnas oluliselt kallim kui mujal.

Varro Vooglaid märkis, et seletuskirjas võiks seda enam tuua eraldi välja ka tabeli tulude, mitte üksnes käibe kohta.

Merle Saar-Johanson vastas, et seletuskirjas on olemas ka tabel, milles on tehingute kaupa analüüsitud, kui suur on ühe tehingu kogukulu Tallinnas, Tartus ja väljaspool ning kui suur on selle eest saadav notari tasu. Seega on seal nähtav ka see, millises ulatuses tehakse tehinguid sisuliselt ilma tasu saamata.

Maria Jufereva-Skuratovski küsis, kuidas toimub notarite jaotamine piirkondadesse ning kas notarite vahel on ka konkurents selle üle, kes saab ametisse näiteks Harjumaale.

Merle Saar-Johanson selgitas, et notari ametikoht täidetakse siis, kui koht vabaneb, sest notariamet on eluaegne ning seotud konkreetse kohaga. Kui notar lahkub ametist, siis otsustatakse, kas koht kuulutatakse uuesti välja või mitte. Ta märkis, et hiljutistel juhtudel on ära läinud Saaremaa, Paide ja Narva notarid ning hetkel ei ole neid kohti täidetud, et võimaldada seal jätkaval notaritel rohkem tehinguid teha ja seeläbi suuremat sissetulekut teenida. Samas tähendab see nendele notaritele tihti liiga suurt koormust. Kui koht siiski välja kuulutatakse, siis konkureerivad sellele kõik notarid, kes on kandidaaditeenistuse läbinud ja eksami sooritanud ning parim saab koha. Kui järgmiseks peaks vabanema koht Tallinnas või Tartus, siis konkureeritakse uuesti ning parim saab võimalusel edasi liikuda.

Andre Hanimägi kommenteeris, et Varro Vooglaidu esitatud küsimused on korduvalt esile kerkinud ka varasemalt ning tõenäoliselt on sellised küsimused üks põhjus, miks valitsus ei ole selle eelnõuga varem edasi liikunud. Tema hinnangul on need küsimused teatud mõttes õigustatud. Samas on kirjeldatud regionaalne aspekt väga oluline ning arvatavasti on see põhjus, miks kõigi erakondade esindajad on eelnõule alla kirjutanud.

Ta küsis, millal ja milliseid järeltusi saaks pärast eelnõu seadusena vastuvõtmist teha. Täpsemalt, kas notarid ise peavad kavandatud muudatust piisavaks, et tagada teenuse kättesaadavus eri piirkondades ning millal plaanitakse avalduvast mõjust kokkuvõtte teha.

Merle Saar-Johanson vastas, et seletuskirjas toodud arvutused põhinevadki tegelikel statistilistel andmetel ja reaalsel numbritel. Nende alusel on hinnatud, et muudatus aitab notaritel mõneks ajaks jälle toime tulla. Ta tõdes, et inflatsioon on kahe aasta jooksul selle eelnõu muudatuse mõju küll vähendanud, sest numbreid ei ole 2024. aastast ajakohastatud, kuid sellest hoolimata peaks muudatus andma võimaluse toime tulla ligi 10–15 aastat, enne kui notari tasude teemaga peaks tõenäoliselt taas Riigikokku tulema. Ta rõhutas, et peamine eesmärk ongi täita notarite kohad ja võimaldada notaritel eri piirkondades jätkata, et tagada inimestele õigusabi kättesaadavus kõikides maakondades.

Andre Hanimägi täpsustas, et tema hinnangul tuleks vältida olukorda, kus pärast eelnõu vastuvõtmist jätkub siiski sama protsess, et maakonnad jooksevad notaritest tühjaks, samal ajal kui Tallinna notarid teenivad edaspidi ikkagi rohkem.

Merle Saar-Johanson vastas, et seda ei juhtu kindlasti. Ta selgitas, et Notarite Koda koos ministeeriumiga otsustab, kui palju notareid mingis piirkonnas vaja on ning kui leitakse, et piirkonda on tarvis rohkem kui ühte notarit, siis need kohad ka täidetakse. Ta lisas, et kandidaadil ei ole selles mõttes valikut, sest kui ta keeldub määratud kohta minemast, siis kaotab ta ka notari ameti, vaatamata juba tehtud tööle, eksamitele ja ettevalmistusele. Seni ei ole keegi seda teed valinud ning kõik on ametikoha vastu võtnud ja määratud piirkonda läinud.

Varro Vooglaid kommenteeris veel eelnõu seletuskirja lk 60 olevat tabelit, et lihtsa arvutuse põhjal, kui kogumõju aastase käibe kasvu osas on 11 352 000 eurot ning sellest Harjumaale ja Tartumaale laekub vastavalt 6,47 miljonit ja 1,36 miljonit eurot, siis kokku moodustab see ligikaudu 70% kogu täiendavast käibest.

Ta rõhutas, et saab aru suuremate piirkondade vastavast suuremast käibest, kuid talle tundub siiski, et sellisel kujul ei teeni eelnõu deklareeritud eesmärki. Tema hinnangul aitab see küll teatud määral ka maapiirkondade notareid, kuid suurem osa täiendavast käibest liigub siiski sinna, kus käibed on juba praegu suured.

Merle Saar-Johanson selgitas, et Tallinnas ja Tartus töötabki kõige rohkem ehk üle poole Eesti notaritest ning maapiirkondades on reeglina üks või kaks notarit. Seega näiteks Hiiumaa kohta toodud täiendav käibe lähebki kõik ühele notarile. Ta rõhutas, et seega tuleks piirkonniti käibeid jagades vaadata ka seda, mitme notarini see tegelikult jõuab.

M. Saar-Johanson lisas, et kallimaks lähevad eeskätt n-ö vähem atraktiivsed tehingud ehk testamendid, pärimisasjad ja odavamad kinnisvaratehingud tehinguväärtusega kuni 50 000 eurot. Kui tehingu väärtus on juba 250 000 euro ringis, on sealne hinnatõus minimaalne ehk vaid mõnikümmend eurot ning 500 000 euro juures tasud enam sisuliselt üldse ei tõuse, vaid pigem langevad. Seetõttu ei ole need vähem atraktiivsemad tehingud suuremates büroodes, kus juba teenitakse hästi, peamine tuluallikas ning nende teenistus tuleb just suurte väärtusega tehingutelt.

Lea Danilson-Järg küsis, kas notaritel on tuua oma teiste riikide kolleegide kogemusest näiteid selle kohta, kuidas notari tasude pidevat ajakohastamist tagatakse. Ta uuris, kas mujal kasutatakse näiteks indekseerimist või seotakse tasud kuidagi automaatselt iga-aastase elukalliduse tõusuga. Tema hinnangul ei ole selline olukord aktsepteeritav, et notari tasud ei muutu kordagi kümne aasta jooksul, kuigi elu läheb kogu aeg kallimaks ning tasud peaksid sellega sammu pidama.

Merle Saar-Johanson vastas, et seda küsimust arutati ministeeriumiga ning kaaluti ka

võimalust lisada seadusse indekseerimine, et sama teema juurde ei peaks nii pidevalt tagasi tulema. Ta selgitas, et selles osas leiti, et tavapärane inimene peab seadust avades kohe aru saama, kui palju ta peab näiteks testamendi või pärimise tehingu algatamise eest maksma. Kui tasud oleksid indekseeritud, siis ei oleks näiteks kümne aasta pärast enam üldse võimalik aru saada, milline on tehingu tegelik tasu.

Ta lisas, et tema teada sellist lahendust ka mujal ei kasutata. Küll aga on riigiti erinev see, kas notari tasud on määratud seadusega või hoopis justiitsministri määrusega. Selle üle on samuti peetud vaidlusi, eeskätt konkurentsioiguse vaatest.

Katrin Sepp lisas, et mõnes riigis on tasud määratud protsendina, mistõttu need tõusevadki automaatselt koos tehingu väärtusega. Ta märkis, et nii fikseeritud tasudega lahendust nagu Eestis ei ole tema teada väga laialdaselt kasutusel ning meenutas, et Eesti süsteem tehti kunagi Saksamaa eeskuju järgi, kuid temale teadaolevalt on ka Saksamaa oma süsteemi nüüdseks muutnud.

Madis Timpson tänas kutsutuid ning tegi ettepanekud eelnõu menetluslike otsuste osas.

Varro Vooglaid soovis hääletust ettepaneku osas eelnõu esimene lugemine lõpetada. Ta selgitas, et esimese lugemise lõpetamine puudutab just kontseptuaalset küsimust ning kuigi algatuse eesmärk on mõistetak, siis tema hinnangul praegune lähenemine ei teeni seda.

Madis Timpson viis vastavalt läbi hääletused menetluslike otsuste osas.

Otsustati:

4.1. Teha ettepanek võtta eelnõu täiskogu päevakorda 16.06.2026 (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

4.2. Teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (poolt 9: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast; vastu 1: Varro Vooglaid; erapooletuid 0).

4.3. Määrata juhtivkomisjoni esindajaks Lea Danilson-Järg (konsensus: Lea Danilson-Järg, Peeter Ernits, Andre Hanimägi, Anti Haugas, Maria Jufereva-Skuratovski, Valdo Randpere, Stig Rästa, Madis Timpson, Vilja Toomast, Varro Vooglaid).

5. Info ja muud küsimused

Infot ei esitatud ja muid küsimusi ei arutatud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Madis Timpson
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Selena Eenmaa
protokollija